

Postawy czytelnicze – próba konceptualizacji i ich znaczenie w badaniach edukacyjnych

Reading attitudes – an attempt at conceptualization and their importance in educational research

DOI 10.25951/11157

Pojęcie postawy i jego definiowanie w naukach społecznych

W artykule przedstawiam teoretyczną refleksję nad postawami czytelniczymi i ich obecnością w badaniach pedagogicznych. Zanim przejdę do omówienia postaw czytelniczych i narzędzi, za pomocą których można je badać, odwołam się do podstawowej wiedzy na temat pojęcia postawy. Zostało ono wprowadzone w XX wieku do nauk społecznych przez Williama Thomasa i w stosunkowo krótkim czasie stało się terminem interdyscyplinarnym (Aronson i in. 1997; Kenrick i in. 2002; Sowińska 2009). Ta popularność wynika z poczynionego przez badaczy założenia o związkach postaw z zachowaniami (Sowińska 2009). Choć z czasem w badaniach empirycznych zweryfikowano charakter związku postawa – zachowanie, to właśnie postawy pozostały „rdzeniem psychologii społecznej” (Crisp, Turner 2009). Przeprowadzono dotychczas wiele badań dotyczących postaw i ich kształtowania, które wykazały, że postawy mają kluczowe znaczenie dla funkcjonowania społecznego (Wicker 1969; Kelman 1978; Marody 2000).

W badaniach nad postawami to pojęcie jest opisywane jako: trwała skłonność, nastawienie, dyspozycja czy zespół elementów poznawczych wpływających na zachowanie (Pacholski, Słaboń 2001). Badacze najczęściej odwołują się do strukturalnej definicji Stefana Nowaka (1973, s. 23), w której wyróżnił on trzy komponenty postawy: poznawczy (związany z oceną danego przedmiotu), behawioralny (zachowania z tym przedmiotem związane) oraz afektywny (emocje towarzyszące przedmiotowi postawy). W XX wieku to właśnie dzięki modelowi strukturalnemu rozwinęły się badania nad postawami – postanowiono sprawdzić, który

z trzech komponentów: poznawczy (Rokeach 1960; Kerlinger 1967), afektywny (Rosenberg 1956; Nowak 1973) bądź behawioralny (Newcomb 1950; Green 1959), determinuje obecność danej postawy.

Nawet pobieżny przegląd literatury przedmiotu pokazuje, że termin „postawa” jest powszechnie używany przez socjologów i psychologów. Ma prawo niepokoić teza, którą stawia Zofia Żukowska w opublikowanym w 2000 roku artykule *Badanie postaw jako jedno z kryteriów oceny nowych inicjatyw edukacyjnych*. Według badaczki pedagogzy stronią od używania tego terminu (Żukowska 2000, s. 325). Badaczka, argumentując za koniecznością prowadzenia w pedagogice badań postaw, wskazała wiążące się z tym trudności metodologiczne. Wynikają one ze złożoności samego pojęcia postawy, trudnego do zoperacjonalizowania. Innym problemem może być młody wiek respondentów, cechujący się nietrwałością postaw. Przyglądając się najnowszym pracom pedagogicznym, należy zauważyć, że negatywna tendencja dostrzeżona przez Żukowską odwróciła się i włączono postawy w obszar zainteresowań badawczych (Bełch 2009; Paśko 2009; Karwowski, Gralewski 2011).

Tak jak wspomniałam, badania nad postawami mają zasadnicze znaczenie dla nauk społecznych, ponieważ postawy wpływają na procesy poznawcze oraz mają związek z działaniami jednostki. Spoglądając na edukację z perspektywy pedagogicznej, należy podkreślić, że wszelkie działania, które podejmuje nauczyciel są oddziaływaniami na postawy uczniów. Postawy w badaniach nad edukacją są szczególnie ważne, ponieważ wśród podstawowych czynników zewnętrznych, fundamentalnych dla kształtowania postaw dzieci i młodzieży we wczesnych etapach życia, największą rolę poza rodziną odgrywają rówieśnicy (Newcomb 1963) oraz instytucje odpowiedzialne za kształcenie (Wojciszke 2011). Pod wpływem tych trzech grup na drodze socjalizacji postawy stają się względnie trwałe (Wojciszke 2011).

Na potrzeby dalszych rozważań przyjmuję za Stefanem Nowakiem trójkomponentową definicję postawy. Zakładam za Tadeuszem Mądryckim (1977), że na kształtowanie się postaw jednostki mają wpływ czynniki zewnętrzne oraz wewnętrzne, które pozostają ze sobą w sprzężeniu, przez co wszelkie oddziaływania na gruncie edukacyjnym mogą kształtować dzieci i młodzież. Dzieje się tak, ponieważ jak piszą Michael R. Leippe i Philip G. Zimbardo: „systemy postaw (...) są zorganizowane w taki sposób, że zmiany na jednej płaszczyźnie psychiki danej osoby często wywołują zmiany na innych płaszczyznach” (2004, s. 54).

Podsumowując, prace nad badaniem postaw na gruncie edukacji powinny być na porządku dziennym, ponieważ instytucje odpowiedzialne za socjalizację i kształcenie są miejscami, w których postawy są nieustannie kształtowane.

Postawy czytelnicze – znaczenie pojęcia w badaniach nad edukacją

W tej części będę starała się odnieść trójkomponentową definicję postawy do szczególnego przedmiotu badań, jakim jest czytelnictwo. Przyjmuję, za Jackiem Wojciechowskim i Zofią Zasacką, że czytelnictwo jest rezultatem regularnie podejmowanych praktyk kulturowych, pewnym systemem zachowań, powstającym w wyniku socjalizacji (Berger, Luckmann 1983; Hurrelman 1994) oraz podlegającym wpływowi transmisji wzorców kultury (Bernstein 1990; Zasacka 2018). Efektem kulturowej socjalizacji staje się określona postawa wobec czytania. W tej perspektywie zasadne wydaje się włączenie pojęcia postawy czytelniczej do nauk społecznych, a nie humanistycznych (Wojciechowski 2000). Termin „postawa czytelnicza” obejmuje nie tylko sam akt czytania książki i jej recepcji, ale również:

- komponent behawioralny – czyli zachowania społeczne jednostki, związane z czytaniem książek (m.in. ich wypożyczanie, kupowanie, rozmawianie o książkach),
- komponent afektywny – emocje towarzyszące tym aktywnościom, ekspresję i impresję stymulujące zaangażowanie czytelnicze,
- komponent poznawczy – odnoszące się do wymiaru kognitywnego (wyobraźni, pamięci, uczenia się, motywacji), przekonania żywione wobec książek, opinie na ich temat.

Dotychczas jedynie zasygnalizowałam, że czytelnictwo jest szczególnie znaczące w badaniach nad edukacją. Na świecie dostrzeżono to już w latach 70. ubiegłego wieku, odkąd zaczęto prowadzić za granicą badania nad społecznymi aspektami czytania (Kazelskis i in. 2004; Kırmızı 2011; Murtafi’ah, Setyo Putro 2020). Odkryto, że emocje są znaczącym komponentem czytania i zaczęto podkreślać wpływ czynników afektywnych (Kush i in. 2005) oraz motywacji do podejmowania aktywności czytelniczej (Ghaith, Bouzeineddine 2003; Kush i in. 2005).

Przeanalizujmy argumenty popierające tezę o konieczności badań nad postawami czytelniczymi na gruncie edukacyjnym. Głównym argumentem jest fakt, że to postawy czytelnicze dzieci odgrywają wiodącą rolę w kształtowaniu kompetencji czytelniczych (Athey 1985; Guthrie i in. 1999; Guthrie, Wigfield 2000). Kompetencje czytelnicze w ubiegłej dekadzie zostały zaliczone przez Komisję Europejską do tzw. kompetencji kluczowych (Górowska-Fells i in. 2018), ponieważ większość materiałów edukacyjnych oparta jest na materiałach piśmienicznych (Ptaśnik-Cholewa, Kromka 2015). Również przedstawiciele krajów członkowskich OECD w *Reading for change. Performance and Engagement across*

Countries. Results from Pisa 2001 oraz członkowie rad ministrów różnych krajów w podstawach programowych położyli szczególny nacisk na podniesienie poziomu czytelnictwa dzieci i młodzieży, argumentując, że kompetencje czytelnicze są podstawowym warunkiem skutecznej edukacji na pierwszym (Jakubowicz i in. 1999) i kolejnych jej etapach (Schiefele i in. 2012).

Dodatkowych argumentów dostarczają wyniki badań, wskazujące, że czytanie ma pozytywny związek z postępami edukacyjnymi, wspomaga rozwój poznawczy oraz wzmacnia zaangażowanie w życie społeczne (Kırmızı 2011; Marinak i in. 2013). Co więcej, liczne badania na gruncie zagranicznym (Martínez i in. 2008; Kırmızı 2011) pokazują, że pomiędzy postawą czytelniczą uczniów a ich wynikami w nauce zachodzi dwukierunkowa relacja: postawy czytelnicze wpływają na osiągnięcia uczniów, a osiągnięcia ugruntowują postawy czytelnicze (Wigfield, Asher 1984; Mullis i in. 2003).

Podsumowując, w świetle wyników prowadzonych na świecie badań nad postawami czytelniczymi należy podkreślić dużą wagę kształtowania tych postaw. Właściwa diagnoza omawianych obszarów jest potrzebna dla badań nad edukacją, ponieważ postawy oraz kompetencje czytelnicze mają związek z różnymi aspektami szerszego społecznego funkcjonowania ucznia, m.in. z osiągnięciami w nauce, społecznym zaangażowaniem jednostki i jej rozwojem. Ponadto środowisko edukacyjne jest jednym z podstawowych czynników zewnętrznych kluczowych dla kształtowania postaw dzieci i młodzieży.

Stan badań nad postawami czytelniczymi

Jak wykazano, postawy czytelnicze dzieci pełnią czołową rolę w kształtowaniu kompetencji czytelniczych (Athey 1985; Guthrie i in. 1999). Nasuwa się wniosek, że pierwszym krokiem do podniesienia poziomu kompetencji czytelniczych jest właściwa diagnoza postaw czytelniczych. Richard Kazelskis i współautorzy zauważają, że badania postaw czytelniczych dostarczają wiedzy niezbędnej w różnych obszarach pracy pedagogicznej (2005).

Tylko nieliczni polscy badacze, reprezentujący na ogół dyscyplinę bibliologii, sporadycznie podejmowali temat postaw czytelniczych (Węglińska 1991; Wojciechowski 2000). Wątek postaw czytelniczych pojawił się w badaniach realizowanych przez Instytut Książki i Bibliotekę Narodową, dotyczących czytelnictwa młodzieży (Zasacka 2014, 2022). Znacznie częściej można znaleźć prace poświęcone kulturze czytelniczej danej grupy (Więk 2016; Gawlik 2019; Gwadera 2019). Żadne ze wspomnianych badań nie obejmuje jednak szczegó-

łowej diagnozy postaw jednostki w pełnym wymiarze znaczeniowym tego pojęcia. Na gruncie polskim niestety nie funkcjonuje żadne narzędzie, które mogłoby służyć do szeroko zakrojonego badania postaw czytelniczych jednostki.

Na świecie badania postaw na szeroką skalę są prowadzone w szkołach podstawowych (McKenna i in. 1995; Hogsten, Peregoy 1999) oraz na wyższych szczeblach edukacyjnych (McKenna i in. 2012; Kolic-Vehovec i in. 2014). Wielokrotnie zwracano uwagę na to, że pozytywne postawy czytelnicze nabyte w dzieciństwie zanikają podczas edukacji szkolnej (McKenna i in. 1995; Hogsten, Peregoy 1999). Najczęściej badano następujące zmienne istotne dla postaw: płeć badanych, wiek, osiągnięcia czytelnicze, w tym poczucie sprawności czytelniczej, miejsce zamieszkania, wzory uczestnictwa w kulturze (McKenna i in. 1995; Kush, Watkins 1996; Hogsten, Peregoy 1999; Chapman, Tunmer 2003; Zasacka 2014, 2020; Guthrie 2015; Murtafi'ah, Setyo Putro 2020). Autorzy badań znaczącą rolę w kształtowaniu postaw czytelniczych przypisują socjalizacji pierwotnej i wtórnej.

Wybrane narzędzia do badania postaw czytelniczych

Pod koniec ubiegłego wieku badacze zainteresowani postawami czytelniczymi zaczęli tworzyć narzędzia służące do rzetelnego i systematycznego pomiaru tych postaw. Najpopularniejszym i powszechnie stosowanym w wielu krajach (Marcia i in. 2018) zarówno przez teoretyków, jak i praktyków narzędziem jest Elementary Reading Attitude Survey (ERAS). Mierzy on postawę czytelniczą w aspekcie *academic reading* (czytanie w celu uczenia się) oraz *recreational reading* (czytanie dla przyjemności) (McKenna, Kear 1990). ERAS w ciągu minionych trzydziestu lat był wielokrotnie wykorzystywany w badaniach nad uczniami z klas I–VI i jest oceniany przez badaczy jako wartościowe, wiarygodne narzędzie do badania postaw czytelniczych (Marcia i in. 2018). McKenna i współpracownicy zaproponowali również wersję kwestionariusza dla uczniów starszych. Należy dodać, że mierzy ona oba wymiary postawy w odniesieniu zarówno do czytania książek na tradycyjnych nośnikach, jak i na nośnikach cyfrowych (Marcia i in. 2018).

Zagraniczni twórcy testów postaw czytelniczych często proponują łączenie badania postaw z badaniami motywacji czytelniczych (Marcia i in. 2018). Gdy Davis H. Marcia i współautorzy omawiają najpopularniejszych 16 skal motywacji do czytania, wymieniają także ERAS. Warto w tym miejscu wspomnieć również o The Motivation for Reading Questionnaire (MRQ-R) (Guthrie,

Wigfield 1997) jako o popularnym narzędziu (Marcia i in. 2018) do badania motywacji czytelniczej.

Wnioski

Badanie postaw czytelniczych dzieci i młodzieży jest szczególnie istotne dla badań nad edukacją, ponieważ postawy czytelnicze dzieci odgrywają główną rolę w kształtowaniu kompetencji czytelniczych (Athey 1985; Guthrie, Wigfield 2000), determinujących przebieg kształcenia (Jakubowicz i in. 1999; Schiefele i in. 2012) oraz wpływających na funkcjonowanie społeczne (Kırmızı 2011; Marinak i in. 2013). Bez właściwej diagnozy postawy nauczyciele i badacze są pozbawieni możliwości właściwego ocenienia zachowań, sądów i emocji prezentowanych przez dzieci i młodzież wobec czytelnictwa.

Wiedza o tym, że należy dbać o czytelnictwo, zachęcać dzieci i dorosłych do czytania, promować literaturę w atrakcyjny sposób, jest powszechna. W przedstawionym artykule zwróciłam uwagę na niepokojący fakt, że w polskich badaniach nad edukacją niewiele jest prac poświęconych postawom czytelniczym. Z wychowawczego punktu widzenia wydaje się absolutnie kluczowe, żeby takie badania prowadzić i diagnozować postawy czytelnicze uczniów na różnych etapach edukacji, ponieważ to szkoła i środowisko rodzinne stanowią główne źródła doświadczeń, wspierających lub hamujących rozwój młodego człowieka.

BIBLIOGRAFIA

- Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M. (1997), *Psychologia społeczna*, Poznań: Zysk i S-ka.
- Athey I.J. (1985), *Reading research in the affective domain*, w: H. Singer & E.B. Rudell (red.), *Theoretical models and processes of reading*, Newark, DE: International Reading Association.
- Belch K. (2009), *Kształtowanie postaw ekologicznych*, „Pedagogika Katolicka”, 2, s. 92–102.
- Berger P.L., Luckmann T. (1983), *Spółeczne tworzenie rzeczywistości*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bernstein B. (1990), *Odtwarzanie kultury*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

- Chapman J.W., Tunmer W.E. (2003), *Reading difficulties, reading-related self-perceptions, and strategies for overcoming negative self-beliefs*, „Reading and Writing Quarterly: Overcoming Learning Difficulties”, 19, s. 5–24.
- Crisp R.J., Turner R.N. (2009), *Psychologia społeczna*, Warszawa: PWN.
- Gawlik M. (2019), *Kultura czytelnicza dziecka z zespołem Downa (studium przypadku)*, „Nowa Biblioteka”, 4, s. 117–134.
- Ghaith G.M., Bouzeineddine A.R. (2003), *Relationship between reading attitudes, achievement, and learners perceptions of their Jigsaw li Cooperative learning experience*, „Reading Psychology”, 24, s. 105–121.
- Green F.B. (1959), *Attitudes measurement*, w: G. Lindzey (red), *Handbook of social psychology*, New York: Addison-Wesley.
- Górowska-Fells M., Platos B., Rybińska A. (2018), *Kompetencje kluczowe uczniów w międzynarodowych raportach i badaniach*, w: S.M. Kwiatkowski (red), *Kompetencje przyszłości*, Warszawa: Wydawnictwo FRSE.
- Guthrie J.T. (2015), *Growth of motivations for cognitive processes of reading*, w: P.D. Pearson & E.H. Hiebert (red.), *Research-based practices for teaching common core literacy*, New York: Teacher College Press.
- Guthrie J.T. (1996), *Educational contexts for engagement in literacy*, „The Reading Teacher”, 49 (6), s. 432–445.
- Guthrie J.T., McGough K., Wigfield A. (1994), *Measuring reading activity: An inventory (Instructional Resource No. 4)*, Athens, GA: Universities of Georgia and Maryland, National Reading Research Center.
- Guthrie J.T., Wigfield A. (1997), *Relations of children's motivation for reading to the amount and breadth of their reading*, „Journal of Educational Psychology” 89 (3), s. 420–432.
- Guthrie J.T., Wigfield A., Metsala J.L., Cox K.E. (1999), *Motivational and cognitive predictors of text comprehension and reading amount*, „Scientific Studies of Reading”, 3 (3), s. 231–256.
- Guthrie J.T., Wigfield A. (2000), *Engagement and motivation in reading*, w: M.L. Kamil & P.B. Mosenthal & P.D. Pearson & R. Barr (red.), *Handbook of Reading Research*, vol. 3, New York: Erlbaum.
- Gwadera M. (2019), *Źródła do badań kultury czytelniczej – trwanie, zmiana, konwergencja*, „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”, 1 (55), s. 55–77.
- Hogsten J.F., Perego P.A. (1999), *An investigation of reading attitudes and self-perceptions of students reading on and below grade level*, <https://eric.ed.gov/?q=Hogsten%2c+J.+F.%2c+%26+Perego%2c+P.+A.+%281999%29>.
- http://www.bwgriffin.com/gsu/courses/edur9131/content/Reading_Attitudes_McKenna_Kear_1990.pdf.
- Hurrelman K. (1994), *Struktura społeczna a rozwój osobowości: wprowadzenie do teorii socjalizacji*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

- Jakubowicz A., Lenartowska K. & Lenkiewicz M. (1999), *Czytanie w początkowych latach edukacji*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Arkanus.
- Karwowski M., Gralewski J. (2011), *Zmotywowana kreatywność. Synergia motywacyjna postawy twórczej młodzieży*, „Chowanna”, 2, s. 45–58.
- Kazelskis R., Thames D., Reeves C. (2004), *The elementary reading attitude survey: Factor invariance across gender and race*, „Reading Psychology”, 25, s. 111–120.
- Kazelskis R. i in. (2005), *Reliability and stability of elementary reading attitude survey (ERAS) scores across gender, race, and grade level*, „Professional Educator”, Fall 2004 & Spring 2005, 1–2 (27), s. 29–37.
- Kelman H.C. (1978), *Attitudes are alive and well and gainfully employed in the sphere of action*, „American Psychologist”, 29, s. 310–324.
- Kenrick D.T., Neuberg S.L., Cialdini R.B. (2002), *Psychologia społeczna*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Kerlinger F.N. (1967), *Social attitudes and their criterial referents: A structural theory*, „Psychological Review”, 74 (2), s. 110–122, <https://doi.org/10.1037/h0024301>.
- Kırmızı F.S. (2011), *The relationship between reading comprehension strategies and reading attitudes*, „Education 3–13”, 3 (39), s. 289–303.
- Kolici-Vehovec S. i in. (2014), *Development of metacognitive knowledge of reading strategies and attitudes toward reading in early adolescence: The effect on reading comprehension*, „Psychol. Top.”, 23, s. 77–98.
- Kush J.C., Watkins M.W. (1996), *Long-term stability of children's attitudes toward reading*, „Journal of Educational Psychology”, 89, s. 315–319.
- Kush J.C., Watkins M.W., Brookhart S.M. (2005), *The temporal-interactive influence of reading achievement and reading attitude*, „Educational Research and Evaluation An International Journal on Theory and Practice”, 11, s. 30.
- Marcia D.H. i in. (2018), *A review of reading motivation scales*, „Reading Psychology”, doi: 10.1080/02702711.2017.1400482.
- Marinak B.A., Gambrell L.B., Mazzoni S.A. (2013), *Maximizing motivation for literacy learning*, New York: Guilford Press.
- Martínez R.S., Aricak O.T., Jewell J. (2008), *Influence of reading attitude on reading achievement: A test of the temporal interaction model*, „Psychology in the Schools”, 10 (45), s. 1011–1018.
- Marody M. (2000), *Postawy*, w: Z. Bokszański i in. (red.), *Encyklopedia socjologii*, t. 3, Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Mądrzycki T. (1977), *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- McKenna M.C., Kear D.J., Ellsworth R.A. (1995), *Children's attitudes toward reading: A national survey*, „Reading Research Quarterly”, 30, s. 934–956.

- McKenna M.C. i in. (2012), *Reading attitudes of middle school students: Results of a U.S. survey*, „Reading Research Quarterly”, 47 (3), s. 283–306.
- McKenna M.C., Kear D. (1990), *Measuring attitude toward reading: A new tool for teachers*, „Reading Teacher”, 43, s. 626–639.
- Mullis L.V.S. i in. (2003), *PIRLS 2001 International Report: IEA's study of reading literacy achievement in primary school in 35 countries*, Boston, MA: Boston College, International Study Center.
- Murtafi'ah B., Setyo Putro N.H.P. (2020), *Gender differences in santri's reading attitude and motivation*, „EduLite Journal of English Education, Literature, and Culture”, 5(2), s. 251–262.
- Newcomb C.T. (1950), *Social psychology*, New York: Dryden Press.
- Newcomb T.M. (1963), *Persistence and change: Bennington College and its students after twenty-five years*, New York: Wiley.
- Nowak S. (1973), *Pojęcie postawy w teoriach i stosowanych badaniach społecznych*, w: S. Nowak (red.), *Teorie podstaw*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pacholski M., Słaboń A. (2001), *Słownik pojęć socjologicznych*, Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
- Paśko I. (2009), *Kształtowanie postaw ekologicznych w edukacji*, „Nowa Szkoła”, 4, s. 30–35.
- Ptaśnik-Cholewa K., Kromka M. (2015), *Rola rodziców w rozbudzaniu postaw czytelniczych dziecka w kontekście czasu wolnego*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce: kwartalnik dla nauczycieli”, 1, s. 73–94.
- Rokeach M. (1960), *The open and closed mind*, New York: Basic Books.
- Rosenberg M.J. (1956), *Cognitive structure and attitudinal effect*, „The Journal of Abnormal and Social Psychology”, 3 (53), s. 367–372.
- Schiefele U. i in. (2012), *Dimensions of reading motivation and their relations to reading behavior and competence*, „Reading Research Quarterly”, 4 (47), s. 427–428.
- Sowińska A. (2009), *Wstęp do psychologii dla studentów kierunków ekonomicznych*, Katowice: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.
- Węglińska M. (1991), *Postawy czytelnicze dzieci w młodszym wieku szkolnym*, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Wicker A.W. (1969), *Attitudes versus actions: The relationship of verbal and overt behavioral responses to attitude objects*, „Journal of Social Issues”, 25, s. 41–78.
- Więk A. (2016), *Kształtowanie kultury czytelniczej: rola biblioteki*, „Biblioteka i Edukacja. Elektroniczne czasopismo Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie”, <http://www.bg.up.krakow.pl/newbie/index.php/bie/article/download/157/156>.

- Wigfield A., Asher S.R. (1984), *Social and motivational influences on reading*, w: P.D. Pearson & R. Barr & M.L. Kamil & P. Mosenthal (red.), *Handbook of reading research*, New York: Longman.
- Wojciechowski J. (2000), *Czytelnictwo*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wojciszke B. (2011), *Psychologia społeczna*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Yurdakal I.H., Kirmizi F.S. (2021), *Attitude Scale Towards Digital Reading (DRAS) for preservice teachers: Validity and reliability study*, „The Journal of Buca Faculty of Education”, 51, s. 137–159.
- Zasacka Z. (2014), *Czytelnictwo dzieci i młodzieży*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Zasacka Z. (2018), *Socjalizacja do czytania – edukacja szkolna i kręgi rówieśnicze*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, 49, s. 187–216.
- Zasacka Z. (2020), *Czytelnictwo młodzieży szkolnej 2017*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, 51, s. 199–242.
- Zasacka Z. (2022), *Czytelnictwo młodzieży szkolnej*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, 53, s. 11–242.
- Zimbardo P.G., Leippe M.R. (2004), *Psychologia zmiany postaw i wpływu społecznego*, Warszawa: Zysk i S-ka.
- Żukowska Z. (2000), *Badanie postaw jako jedno z kryteriów oceny nowych inicjatyw edukacyjnych*, w: J. Piekarski, B. Śliwerski (red.), *Edukacja alternatywna. Nowe teorie, modele badań i reformy*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest teoretyczna refleksja nad postawami czytelniczymi dzieci i młodzieży. Problem badawczy zawiera się w pytaniach: dlaczego badanie postaw czytelniczych jest istotne w badaniach nad edukacją oraz jaki jest stan badań nad nimi w Polsce i na świecie. Zastosowałam selektywną analizę prac z zakresu socjologii i pedagogiki. Artykuł rozpoczynam od wyjaśnienia znaczenia postaw w badaniach społecznych i zwracam uwagę na szczególną sytuację pedagogiki jako dziedziny, która bada postawy dzieci i młodzieży. Próbuję także zdefiniować, czym jest postawa czytelnicza i uzasadniam, dlaczego jest ona ważna w badaniach nad edukacją. W ramach rekomendacji przedstawiam krótki przegląd najważniejszych zagranicznych narzędzi do badania postaw czytelniczych. Artykuł kończę konkluzją, że w polskich badaniach edukacyjnych brakuje prac dotyczących postaw czytelniczych i zachęcam do ich prowadzenia.

SŁOWA KLUCZOWE: postawy czytelnicze, badania edukacyjne, narzędzia do badania postaw czytelniczych, ERAS, kultura czytelnicza

SUMMARY

The aim of the article is a theoretical reflection on children's reading attitudes. The research problem consists of the following questions: why research on reading attitudes is important in research on education and the state of research on them. I used a selective analysis of works in the field of sociology and pedagogy. I begin the article by explaining the importance of attitudes in social research and I draw attention to the special situation of pedagogy as a field that studies the attitudes of children and youth. I also try to define a reading attitude and justify why it is important in research on education. As part of the recommendation, I present a short overview of the most important tools for researching reading attitudes. I conclude the article with the conclusion that Polish educational research lacks studies on reading attitudes and I encourage to conduct them.

KEYWORDS: reading attitudes, educational research, tools for researching reading attitudes, ERAS, reading culture

ALEKSANDRA SOBAŃSKA – Uniwersytet Śląski w Katowicach

Pedagogika / Pedagogy

Przysłano do redakcji / Received: 30.03.2023

Daty recenzji / Revised: 6.07.2023; 6.09.2023; 20.09.2023

Data akceptacji do publikacji / Accepted: 31.10.2023